

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 2

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
соціалізація та соціальна адаптація особистості”,
м. Київ, МАУП, 14 травня 2010 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2011

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім О-72 “Персонал”, 2010 —

Вип. 2 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: соціалізація та соціальна адаптація особистості”, м. Київ, МАУП, 14 трав. 2010 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 2011. — 208 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: соціалізація та соціальна адаптація особистості”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
- © ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011

ЗМІСТ

К. В. Корсак

*Альтруїзм — найвища цінність освіти
і виховання у XXI столітті.....* 5

М. П. Лукашевич

*Соціологія соціальної роботи:
дослідницькі можливості проблем
соціалізації людей з особливими
потребами.....* 11

Ю. М. Сафонов

*Стандартизація освіти як складова
інноваційно-прогресивного впливу
на підготовку студентів фахових
спеціальностей.....* 16

М. І. Рудакевич

*Шляхи та умови розвитку творчого
мислення студентів вищого
навчального закладу.....* 18

К. І. Приходченко

*Шляхи та умови розвитку професійних
якостей педагога.....* 20

Л. Б. Шостак

*Бізнес-освіта в Україні: проблеми
і перспективи розвитку.....* 24

Н. М. Чернуха

*На шляху до толерантності
та взаєморозуміння як пріоритетних
складових соціальної самореалізації
сучасної молоді.....* 30

О. В. Баєва

*Система вищої освіти в США:
державно-громадські засади
управління.....* 34

П. Валла, В. В. Мироненко,

І. Г. Саєвич

Евтифроніка та її завдання..... 39

О. М. Рудакевич

*Студентські дебати як ефективний
засіб формування політичної
культури молоді.....* 43

В. П. Савельєв

*Кризові явища в системі вищої освіти
України та деякі шляхи їх подолання.....* 45

Ф. М. Медвідь

*Сучасний український виховний ідеал
в умовах необхідності зміцнення
національної єдності.....* 51

І. М. Найдьонов

*Інтерактивне навчання в системі
підготовки менеджера освітніх
організацій.....* 56

Т. І. Науменко

*Використання комп'ютера
в дошкільному закладі в період
адаптації дітей раннього віку.....* 61

Л. І. Романовська

*Соціальна робота в Україні в контексті
системного підходу.....* 66

В. В. Шконда

*Синергетика в образовательной
деятельности.....* 72

В. В. Токар

*Ціннісні пріоритети освіти в контексті
посткризової мобілізаційно-інноваційної
моделі співрозвитку України.....* 74

Л. О. Згала-Лозинська

*Особливості активізації процесу
навчання студентів із застосуванням
інтернет-технологій.....* 78

В. А. Гапоненко

*Напрями підвищення рівня викладання
політичної науки в Україні.....* 82

В. М. Колтаков

*Проблема поняттєво-категоріального
апарату в педагогіці розвитку.....* 87

С. В. Капанов

*К вопросу мониторинга здоровья студентов
и ученической молодежи в современных
социокультурных условиях Украины.....* 96

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 2, 2011, 56–60

Розвиток теорії і практики освітнього менеджменту в сучасних умовах модернізації управління всіх сфер життєдіяльності держави і суспільства перетворився в рушійну силу освітнього процесу. Він стає фактором якості вітчизняної освіти в період її входження в єдиний європейський та світовий простір. Зазнають змін мета, завдання, зміст управління освітніми системами, змінюються стиль і система освітнього менеджменту, підвищується відповідальність керівників навчальних закладів за наслідки прийнятих рішень. А це означає, що управлінська діяльність у галузі освіти стає професією, яка потребує підвищення компетентності управлінців усіх рівнів. Менеджер освіти — це професійний керівник освіти, який здобув спеціальну підготовку. Враховуючи особливості управлінської діяльності загалом в галузі освіти, і, як відмічають науковці Л. М. Карамушка, Г. М. Коджаспірова, С. С. Пальчевський, С. Д. Резнік та ін., її “подвійний” предмет, він має здійснювати як організаторську, так і педагогічну діяльність. Отже, майбутній фахівець має бути добре підготовлений до такої професійної освітньої діяльності, яка включає два напрями: менеджерський і педагогічний. Здійснити це можливо лише за умови упровадження сучасних інноваційних освітніх технологій, серед яких інтерактивне навчання займає особливе місце.

Поняття “*інтерактивна* (від англ. *inter* — поміж-, серед-, взаємо-, *act* — діяти, отже *interact* — взаємодіяти) *педагогіка*” відносно новий: його ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Інтерактивність у навчанні можна визначити як взаємодію суб’єктів викладання і учіння, перебування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. **Суть інтерактивного навчання** полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх його суб’єктів. Викладач в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасилітатор, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі [7, 10]. У процесі інтерактивного навчання вирішуються такі **завдання**: 1) формування у студентів навичок продуктивного спілкування в умовах навчального процесу; 2) розвиток вмінь аргументувати свою точку зору, чітко формулювати і ясно висловлювати свої думки; 3) розвиток здібностей аналізувати складні ситуації, причини їх виникнення, знаходити способи та засоби їх розв’язання; 4) виявляти головне і другорядне; вдосконалювати процеси уваги, пам’яті і мислення.

У методичній і науковій літературі розглянуто значну кількість різноманітних підходів до форм, методів інтерактивної навчально-пізнавальної діяльності і особово-творчої співпра-

ці на рівні викладач—студенти. Серед них — у дисертаційних дослідженнях науковців: Л. А. Аврамчук, О. В. Євдокимова, В. І. Ключко, З. М. Корневої, Л. М. Таборовець та ін.; у підручниках, посібниках: І. Д. Беха, В. І. Бондара, М. Й. Варія, С. С. Вітвицької, Н. Е. Гронлунд; І. М. Дичківської, М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, Л. М. Карамушки, Г. О. Ковальчук, Н. Є. Мойсеюк, С. С. Пальчевського, О. Пометун, Ю. Л. Трофімова, А. Фасолі та ін. Окремі сторони інтерактивного навчання розкриваються в психолого-педагогічних періодичних виданнях. За останні три роки тільки в журналі “Педагогіка і психологія” опубліковано більше 20 статей, які тією чи іншою мірою мають відношення до визначеної проблеми. Це — публікації Т. Л. Антоненко, Є. М. Бачинської, І. Д. Беха, І. В. Голованьова, Н. Б. Гонтаровської, І. А. Добрянського, О. Є. Остапчука, І. А. Добрянського, М. Ф. Степко та ін. Отже, проблеми інтерактивного навчання достатньо ґрунтовно досліджувались науковцями. Але необхідно відмітити, що окремі суттєві сторони даного процесу залишились недостатньо визначеними. Особливо це стосується його технологічних аспектів.

Слово “технологія” (гр. *techne* — майстерність, мистецтво і *logos* — наука, вчення) загалом означає, що це вчення про майстерність. Раніше цей термін відносили тільки до виробничої сфери, тобто технологія підвищення ефективності масового випуску однотипного продукту. Використання цього терміну у педагогіці і сьогодні носить дискусійний характер. Хоча, ще в кінці минулого століття (1986 р.), **за визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія** — це системний метод планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої системи освіти.

Технологія забезпечення активності майбутніх менеджерів у галузі освіти зумовлена такими **особливостями**: 1) “вимушена активність”, примусова активізація їх мислення в навчальній діяльності; 2) підвищення емоційного включення суб’єктів навчання (студентів) творчим характером заняття; 3) обов’язковістю безпосередньої взаємодії студентів між собою, а також із викладачем; 4) формуванням колективних зусиль, інтенсифікацією процесу навчання. Багато також враховувати, що технологія інтерактивного навчання націлена на розвиток пізнавальної сфери майбутніх освітянських менеджерів і свідоме, активне осмислення та засвоєння ними інформації, але використання її можливо тільки тоді, коли суб’єкт навчання вже володіє основами необхідної інформації, отриманої, як правило, традиційними методами. Тому не бажано протиставляти традиційні й інноваційні методи. Багато знаходити розумні їх поєднання і використовувати сильні сторони залежно від завдань навчального процесу і ситуацій, які виникають.

Аналіз літературних джерел [1; 2; 10; 11], наші дослідження свідчать, що основними умовами організації інтерактивного навчання є: 1) проблемність; 2) співробітництво і кооперація; колективна взаємодія; 3) управління формуванням і розвитком індивідуально-психологічних особливостей суб’єктів навчання; залучення студентів у постійну активну діяльність: виступати на заняттях, аналізувати, оцінювати, класифікувати тощо; 4) зміна моделі викладача: він співорганізатор, партнер, інтерпретатор, консультант (традиційно — організатор, інформатор, консультант).

Важливе значення в процесі інтерактивного навчання мають зв’язки між студентами, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчально-пізнавальної діяльності досягаються взаємними зусиллями учасників процесу, студенти

беруть на себе спільну з викладачем відповідальність за результати навчання.

Зазначимо, що сьогодні в процесі навчання майбутнього спеціаліста, у тому числі менеджера в галузі освіти, пануючою є тенденція щодо зниження рівня їх активності в навчально-пізнавальній діяльності. Це пов'язано насамперед з тим, що майже всі викладачі вищого навчального закладу надають перевагу лекційним заняттям. Лекції лише інколи перериваються випадково виникаючим обговоренням певної проблеми або бесідою. Дехто доволі рідко, але включає в процес навчання гру, розігрування рольової ситуації або роботу в малих групах. За даними досліджень домінуючою є ситуація, коли лише 23 % викладачів вважають проблемну лекцію основним методом навчання; 14 % — систематично включають в лекцію елементи роботи та дискусії [4; 5; 8–10].

Виходячи із сказаного, інших аспектів оптимізації та інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності бажано звернути увагу на ефективне використання викладачами **методів** інтерактивного навчання в процесі підготовки менеджера освітніх організацій [4; 5; 8; 9]. Серед них вагоме місце займають такі:

1. Ділової гри, тобто метод імітації ситуацій, моделюючих професійну чи іншу діяльність шляхом гри, за відповідними правилами. Але при цьому перевагу необхідно віддавати не інноваційним формам активізації діяльності на занятті (семінар-вікторина, чи по типу пізнавально-розважальних телепередач), а рольовим іграм: семінар-школа, ВНЗ, коледж тощо. У процесі такої гри програватимуться ситуації, які дають змогу краще зрозуміти і засвоїти складні термінології для заучування і сам характер діяльності освітньої організації.

2. Драматизації (інсценування, розігрування за ролями змісту навчального матеріалу на занятті) і театралізації

(театральні вистави різних жанрів згідно з навчальним матеріалом в позааудиторний час, з великою кількістю учасників, об'ємні за часом, з декораціями та іншими атрибутами), які і сьогодні серед освітян мають широку зацікавленість.

3. Дискусії — організації спільної колективної діяльності, в ході якої здійснюється інтенсивне і продуктивне рішення групового завдання шляхом обміну думками, в якому учасники відстоюють особисті суб'єктивні точки зору по темі заняття і здійснюється взаємодія логічними доказами на думку, позиції і установки. За допомогою даного методу створюється обстановка вільного відтворення наявних знань, емоційно наповнена атмосфера, психологічна напруга, що сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню вмінь та навичок менеджера освітньої організації. Водночас забезпечується залучення всіх учасників в активну взаємодію, перетворення їх у суб'єктів пізнавальної діяльності.

4. Мозкової атаки (брейнстормінг) — метод активізації мисленнєвих процесів шляхом спільного пошуку вирішення складної проблеми, запропонований американським психологом А. Осборном. За його допомогою можна вирішувати достатньо складні проблеми підготовки спеціаліста. Цей метод не тільки навчає культурі спільного обговорення ідей, а й долати стереотипи та шаблони мислення.

5. Синетики — метод колективної творчої діяльності та навчального дослідження, заснований на цілеспрямованому використанні інтуїтивно-образного, метафоричного мислення учасників. Це поєднання різномірних елементів, побудованих на аналогії. Пошукова діяльність здійснюється як принципово сумісна. Обговорення та відбір емоційно-образних, метафоричних аналогій ведеться в умовах тісної міжособистісної взаємодії.

6. Інверсії — перевертання, перестановка слів, речей, явищ, порушуючи їх порядок; доказ тези, протилежної тій, яка щойно була доведена. Цей метод інколи називають методом контрольних запитань, наприклад, ставляться запитання: А якщо це зробити навпаки? А якщо змінити форму? А якщо у цю форму вкласти інший зміст? і т. ін.

7. Фокальних об'єктів — метод, в основі якого використовуються прикмети кількох випадково вибраних об'єктів, переносять на розглядуваний (фокальний, тобто той, хто знаходиться у фокусі уваги) об'єкт, в результаті чого отримується незвичне сполучення, яке дає можливість подолати психологічну інерцію і рутинність. Наприклад: товстолиста особистість, могутня особистість, вічна особистість, отримані при накладці випадкового об'єкта "фікус" на фокальний — "особистість", можна прийти до оригінальних ідей.

8. Метод евристичних запитань використовується для збирання додаткової інформації в умовах проблемної ситуації або для упорядкованості наявної інформації в процесі вирішення творчих завдань. Цей метод іде від давньоримського теоретика ораторського мистецтва Квінтіліана, який рекомендував своїм учням ставити собі сім запитань: хто? (суб'єкт), що? (об'єкт), навіщо? (мета), де? (місце), чим? (засіб), як? (метод), коли? (час). Якщо ці питання у відповідній послідовності поєднати між собою (1–2, 1–3, і т. д., до 1–7; 2–1, 2–2...2–7 і т. д.), вони народжують чимало нових, інколи цілковито несподіваних запитань.

Названі активні методи інтерактивного навчання мають свою перевагу перед класичними. Розумне і цілеспрямоване їх використання значно інтенсифікує процес навчання, створює атмосферу напруженого пошуку, викликає у студентів позитивні емоції і переживання. Методика, технологія використання цих методів висувають

підвищені вимоги до майстерності викладача.

Таким чином, можна констатувати, що інтерактивний режим навчання є найбільш бажаним і виправданим для підготовки управлінців у галузі освіти. Щоб бути ефективно задіяними у ньому, викладачі мають використовувати повсякденний інструментарій і відповідні технологічні етапи. Думка переважної частини викладачів про необхідність витрачати багато часу на інтерактивне навчання — є хибною. Необхідно змінювати погляди на викладацьку діяльність, власне як на класичну систему засвоєння знань. Технологія інтерактивного навчання — це така організація навчального процесу, при якій неможливо не брати участь у пізнавальному процесі: кожен студент або має відповідне рольове завдання, за яке він повинен звітувати, або від його діяльності залежить якість виконання поставлених перед групою пізнавальних завдань. При підготовці менеджера освітньої організації необхідно підкреслити, що методика інтерактивного навчання має dvojake значення: він готується, по-перше, як управлінець і водночас як педагог, організатор навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання. Знання, практичні вміння та навички, здобуті у ВНЗ, використовуватимуться ним у викладацькій діяльності.

Література

1. Антоненко Т. Л. Психологічні основи впливу ціннісно-сміслової сфери на професійне становлення майбутнього фахівця // Педагогіка і психологія. — 2009. — № 4.
2. Гонтаровська Н. Б. Концептуальні засади створення інноваційного освітнього середовища. // Педагогіка і психологія. — 2010. — № 1.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. — К., 2004.

4. *Карамушка Л. М.* Психологія управління. — К., 2003.
5. *Найдьонов І. М.* Навчально-методичний комплекс дисципліни “Основи психології та педагогіки”. — К., 2009.
6. *Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І.* Методика викладання фінансово-економічних дисциплін. — 2-ге вид. — К., 2005.
7. *Найдьонов І. М.* Інтерактивне навчання в системі підготовки менеджера // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку. Вип. 1 / МАУП. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”. — 2010. — С. 77–81.
8. *Резник С. Д., Вдовина О. А.* Преподаватель вуза: технология и организация деятельности. — М., 2010.
9. *Резник С. Д.* Управление кафедрой. — М., 2009. — С. 226–248.
10. *Пометун О., Пироженко Л.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. — К., 2003.
11. *Самаріна С.* Нові технології навчання. — К., 2004.